

סדר העדיפויות ההלכתי בשימוש באמצעי מניעה/ הרב מנחם בורשטיין והרב

גבריאל גולדמן

מתוך ספר פוע"ה כרך שלישי – היריון ולידה, לפרטים נוספים על הספר ולרכישתו, לחץ כאן >

ההתייחסות המובאת להלן אינה עוסקת בהגבלות ובתנאים מתי הותר להשתמש בכל אחד מהאמצעים אלא אך ורק בדירוג ההלכתי של ההעדפה ביניהם, במצבים שבהם מניעת ההריון הותרה באותו אמצעי.¹

יט. דעת רוב הפוסקים שהגלולה למניעת הריון היא האמצעי העדיף, והוא הדין לאמצעים הורמונליים אחרים כגון מדבקות וטבעת נרתיקית², בתנאי שיש היתר הלכתי עקרוני להשתמש באמצעי למניעת הריון³, ובתנאי שאין השימוש בגלולה, או במקבילותיה, גורם סכנה לאישה, ובתנאי שאין הגלולה גורמת לאישה דימום בין וסתית⁴.

כ. אם אי אפשר להשתמש בגלולה ובאמצעים הורמונליים אחרים, עקב חשש סכנה או עקב תופעות לוואי, לדעת רוב הפוסקים הדירוג הוא – התקן תוך רחמי⁵, קוטלי זרע. אם אין אפשרות להשתמש באמצעים שפורטו עד כאן, בכפוף להגבלות דלעיל, האמצעי הבא הוא דיאפרגמה⁶, לאחריו ספוגית⁷, ובסוף הדירוג כובעון (קונדום)⁸. דעות נוספות יובאו בהערה⁹.

¹ לדוגמה, גם המתירים שימוש בקונדום התירו זאת רק במקום סכנה. לכן המובא להלן, שקונדום אחרון בסדר העדיפות, רוצה לומר שגם במקום סכנה אין להשתמש בקונדום אלא רק במקרה שכל האמצעים שמופיעים לפניו בסדר הדירוג לא ישימים.

² למעט גלולת 'היום שאחרי' שאינה אמצעי מניעה לטווח ארוך אלא היא חד פעמית.

³ שו"ת **ציץ אליעזר**, חלק ט, סימן נא, שער ב; חלק י, סימן כה, פרק י. שו"ת **מנחת יצחק**, חלק ה, סימן קיג. **קובץ תשובות**, חלק ג, סימן קעד. שו"ת **תשובות והנהגות**, חלק א, סימן תקח, מט. **הרב שלמה זלמן אויערבאך**, מכתב לרב מאיר כץ מיום ח' בניסן תשל"ה, הובא בנספח למאמרו של **הרב יואל קטן**, 'השימוש בדיאפרגמה למניעת הריון', **אסיא** עז-עח (טבת תשס"ו), עמ' 132; וכן במכתב לד"ר **אורי לוי** מיום כ"ב בחשוון תשל"ח, הובא במאמרו של **הרב ד"ר מרדכי הלפרין**, 'דיאפרגמה – דעת הגרש"ז אויערבאך לפני חזרה ולאחריה', **אסיא**, שם, עמ' 147–148 (נדפס גם ב**רפואה**, **מציאות והלכה** סימן כב); וכן הורו בשמו **הרב יהושע נויבירט**, **הרב ישראל גנס**, **הרב אורי כהן**, **הרב יחיאל מיכל שטרן**, **הרב בנימין פישר** והרב **שמואל פירסט**, הובאו בנספח שם, עמ' 133–135, וראה **הרב ד"ר מרדכי הלפרין**, שם, עמ' 149–154, שאף לשיטתו **שהרב אויערבאך** חזר בו לקראת סוף ימיו מדירוג סדר העדיפויות לאמצעי המניעה השונים, מכל מקום הגלולה נשארה בעדיפות הראשונה. שו"ת **במראה הבזק**, חלק ו, סימן פב, בשם **הרב זלמן נחמיה גולדברג** ומכון **פוע"ה**. **הרב שלמה אבינר**, 'תכנון המשפחה ומניעת הריון', ספר **אסיא** ד, עמ' 170.

⁴ שו"ת **ציץ אליעזר**, שם ושם. ראה גם **הרב ברוך פינקלשטיין**, 'שיטת האגרות משה בדירוג אמצעי המניעה הנפוצים', **אסיא** פה-פו (אלול תשס"ט), עמ' 94–96.

⁵ **הרב שלמה זלמן אויערבאך**, במקורות שצוינו בהערה 3. אך ראה **הרב ד"ר מרדכי הלפרין**, **אסיא**, שם, שלדעתו **הרב אויערבאך** חזר בו, ולשיטתו אחרי החזרה התקן תוך רחמי שווה לדיאפרגמה. שו"ת **ציץ אליעזר**, חלק י, שם, וחזר בו ממה שכתב בחלק ט, שם, שהתקן תוך רחמי נמצא בסדר עדיפויות נמוך לאחר הדיאפרגמה. **קובץ תשובות**, חלק ג, סימן קעד. **הרב מרדכי אליהו**, 'השימוש באמצעים למניעת הריון', **תחומין** לא (תשע"א), עמ' 17. שו"ת **במראה הבזק**, שם. **הרב שלמה אבינר**, ספר **אסיא**, שם.

⁶ שו"ת **אגרות משה**, אבן העזר, חלק א, סימן סב; שם, סימן סה; שם, חלק ג, סימן כא; שם, חלק ד, סימן עד, ובלבד שאין סכנת נפשות להרות שאז יש להעדיף דיאפרגמה על פני קוטלי זרע, ראה לעיל, הלכה **שגיאה! מקור ההפניה לא נמצא**.. שו"ת

כא. יש מי שכתב שבמקום שהצורך במניעת ההריון הוא לתקופה קצרה יחסית, כגון חצי שנה, והאפשרויות למניעת הריון הן שימוש בהתקן תוך רחמי לעומת שימוש בדיאפרגמה או ספוגית, עדיף למנוע הריון בהתקן תוך רחמי אפילו אם מניעה כזאת תהיה לתקופה ארוכה יותר מאשר באמצעות השימוש בדיאפרגמה או בספוגית. הטעם הוא שאישה אינה מצווה על פרייה ורבייה, וגם כיוון שיש דעות שאחרי לידה מותר למנוע הריון לתקופה ארוכה יותר, ולכן יש להעדיף אמצעי מניעה שאין בו חששות הלכתיים של השחתת זרע¹⁰.

כב. יש פוסקים שכתבו ששיטת 'הימים הבטוחים' עדיפה על פני כל שאר השיטות למניעת הריון, כיוון שלא נעשית שום פעולה אקטיבית למניעת ההריון¹¹. למעשה, לא רצוי להסתמך על שיטה זאת לתקופה ממושכת עקב הפגיעה שעלולה להיגרם מכך לקיום מצוות עונה ולשלום בית¹².

ציץ אליעזר, חלק ט, שם. ראה שו"ת **מנחת יצחק**, חלק א, סימן קטו. **ברכת בנים**, פרק יא, ד. שו"ת **במראה הבזק**, שם. **הרב שלמה אבינר**, ספר **אסיא**, שם.

אמנם **הרב שלמה זלמן אויערבאך** (דבריו הובאו ב**נשמת אברהם**, אבן העזר, סימן ה, עמ' קלו) כתב שקוטלי זרע גרועים מדיאפרגמה, אך ראה **הרב יואל קטן** ('עוד על דעת הגר"ז אויערבאך זצ"ל בעניין הדיאפרגמה', **אסיא** פא-פב, אדר א' תשס"ח, עמ' 205), שלמעשה גם לשיטת **הרב אויערבאך** אין להעדיף שימוש בדיאפרגמה יותר מאשר שימוש בקוטלי זרע, שכן חלק מהנחיות השימוש בדיאפרגמה הן למרוח עליה קוטלי זרע לפני התשיש וממילא כל שימוש בדיאפרגמה כולל גם שימוש בקוטלי זרע.

⁷ בניגוד לדיאפרגמה שיש פוסקים שכתבו שהתרת השימוש בה קלה יותר מאשר התרת שימוש במוך בשעת תשיש, ספוגית לכל הדעות חשובה כמוך בשעת תשיש.

⁸ אפילו הפוסקים שהתייחסו בחומרה לדיאפרגמה והתירו שימוש בה רק במקום סכנה, הורו במפורש שדיאפרגמה עדיפה על פני כובעון, כיוון שבדיאפרגמה הזרע נשפך בתוך גוף האישה, ולעומת זאת בשימוש בכובעון הזרע לא מגיע כלל לגוף האישה. שו"ת **מהרש"ם**, חלק ג, במפתחות בסוף הספר (דף שיז, א). שו"ת **אגרות משה**, אבן העזר, חלק א, סימן סג. **הרב מרדכי אליהו** בפגישתו עם רבני פוע"ה, ג' באייר תש"ס. גם הפוסקים שהתירו שימוש בכובעון במקום פיקוח נפש התירו זאת רק במקום שאין שום אפשרות להשתמש באמצעי מניעה אחרים, ראה שו"ת **ציץ אליעזר**, שם.

⁹ לשיטת שו"ת **אגרות משה** (אבן העזר, חלק ג, סימן כא), התקן תוך רחמי נמצא בסוף סדר העדיפויות בעיקר עקב החששות לדימומים וגם כיוון שהבעל עלול להרגיש את החוט בשעת התשיש. וראה גם **הרב ברוך פינקלשטיין**, 'שיטת האגרות משה בדירוג אמצעי המניעה הנפוצים', **אסיא** פה-פו (אלול תשס"ט), עמ' 89–101. בדומה לכך, לשיטת שו"ת **תשובות והנהגות** (חלק א, סימן תקח, מט) קוטלי זרע עדיפים על התקן תוך רחמי עקב חשש להפלה שקיים לדעתו בהתקן תוך רחמי.

לשיטת **הרב נחום אליעזר רבינוביץ** (שו"ת **שיח נחום**, סימן צד-צה, וראה גם דבריו בשו"ת **במראה הבזק**, שם) ו**הרב דוב ליאור** (הוראה חוזרת ונשנית לרבני פוע"ה) קוטלי זרע הם האמצעים העדיפים ביותר, ואם האישה לא מרגישה מספיק בטוחה להשתמש בהם, העדיפות הבאה היא שימוש בדיאפרגמה. שיטתם מתבססת על החששות הבריאותיים שיש לדעתם בשימוש בגלולות ובהתקן תוך רחמי.

לשיטת **הרב מרדכי אליהו** (**תחומין**, שם), קוטלי זרע עדיפים על פני גלולות והתקן תוך רחמי, כיוון שהם אמצעים לא יעילים ויש אפשרות סבירה לכניסה להריון למרות השימוש בהם.

¹⁰ שו"ת **באהלה של תורה**, חלק ו, סימן יז.

¹¹ שו"ת **משנה הלכות**, חלק ט, סימן רעז. **הרב מרדכי אליהו**, **תחומין**, שם. **ברכת בנים**, שם.

¹² ראה שו"ת **אגרות משה** (אבן העזר, חלק ד, סימן עד) שהעלה את האפשרות לאיחור הטבילה (שיטת 'הימים הבטוחים'), וכתב שאפשר להשתמש בשיטה זאת רק אם אין צער עקב הפרישה וגם כשהפרישה לא תגרום לבעל להרהורי עבירה.